

Voorwoord redactie *Groniek*

Wetenschappelijke congressen ademen vaak de sfeer van teruggetrokkenheid, van vakidiotie en van de kleine wereld van kenners en specialisten. Slechts een enkele keer neemt een congres een wending naar de buitenwereld, meer dan een wending naar de studeerkamer. Het congres ‘*De historicus, de waarheid en het (samen)leven*’ van januari vorig jaar was een dergelijk congres. Het ‘leven’ uit de titel *says it all* – organisatoren Ruben Bücking, Barbara Henkes en Abel Knottnerus richtten zich met hun congres op de plaats van de historicus in de wereld. Wat staat de wetenschapper te doen wanneer hij of zij geconfronteerd wordt met een gewelddadig en pijnlijk verleden? Is er voor de historicus een rol weggelegd? Kan er van de geschiedwetenschap een constructieve bijdrage worden verwacht in situaties waar het verleden diepe kloven heeft geslagen tussen bevolkingsgroepen?

De congresdag begon met een inleiding door Knottnerus en Bücking, waarbij laatstgenoemde het publiek trakteerde op een spervuur van vragen: wat mogen we eigenlijk van historici verwachten? Wat is de maatschappelijke taak van deze beroepsgroep? Wat zou eigenlijk het voordeel zijn van een actieve rol van historici in het omgaan met een problematisch verleden? Knottnerus liet in zijn bijdrage doorschemeren in welke richting de antwoorden zouden kunnen wijzen als het aan de organisatoren zou liggen. Als herinneringsspecialist bij uitstek moet de historicus zich minder aan het debat onttrekken en daarmee de discussie over latend aan juristen en politici. In situaties waar het verleden een rol speelt kan de geschiedvorser met zijn kennis en expertise een wezenlijke bijdrage leveren.

De eerste spreker, historicus Berber Bevernage temperde in zijn bijdrage al te hoge verwachtingen over het nut van historici in de omgang met een pijnlijk verleden. Waar Bevernage aanvankelijk overtuigd was dat zijn beroepsgroep inderdaad actiever betrokken zou moeten zijn in dergelijke situaties, was zijn vertrouwen in het heilzame karakter van bemoeienis door geschiedschrijvers later gaan wankelen. In zijn lezing stelde Bevernage zich op het standpunt dat geschiedschrijving een performatief karakter heeft: geschiedenis schrijven is ook geschiedenis maken, is afsluiten, is tot het verleden verklaren. Daarmee staat de historicus helemaal niet buiten het politieke discours, maar er middenin. Het verleden afsluiten, betekent vaak goed nieuws voor de daders, maar slecht nieuws voor de slachtoffers van historisch onrecht. Met vele voorbeelden van uiteenlopende aard maakte

Voorwoord

Bevernage duidelijk dat de bijdrage van historici ook zwarte kanten kan hebben.

In het antwoord dat Frank Ankersmit formuleerde op de lezing van Bevernage, werden verdere problemen aan de kaak gesteld: kan de historicus zich wel mengen in een discours dat vooral juridisch is? Ankersmit voerde aan dat historici in heel andere zaken geïnteresseerd zijn dan waarheidscommissies die een pijnlijk verleden willen 'oplossen'. Historici maken in hun werk 'beelden' van het verleden, waarin veel ruimte is voor nuances, waarin het gevoel voor veranderlijkheid belangrijker is dan de ambitie om duidelijke grenzen te trekken – beelden kortom, waarvan het maar zeer de vraag is of ze kunnen voldoen aan de politieke eisen van de maatschappij.

Het theoretische debat tussen Ankersmit en Bevernage kreeg een praktische uitwerking in de twee lezingen van de middag: ten eerste die van Chris Lamont, en ten tweede die van Martijn Eickhoff. Lamont sprak over de oorlog in Kroatië (1991-1995), Eickhoff over de massa-executie in het Indonesische dorp Rawagede. In beide gevallen worden uiteenlopende verhalen over de gebeurtenissen verteld, en wordt het gebeurde verschillend herinnerd. Het feit dat verschillende bevolkingsgroepen vaak heel verschillende opvattingen over schuld en verantwoordelijkheid hebben, maakt het voor historici alleen maar moeilijker om hun werk te doen. Eickhoff benadrukte dat de schuldvraag vermijden geen optie is, al is het beantwoorden van een dergelijke schuldvraag gecompliceerd, zeker voor historici die zelf indirect verbonden zijn aan één van de gebrouilleerde partijen – zoals Nederlandse historici die moeten oordelen over de gebeurtenissen in Rawagede.

Zoals vaker op wetenschappelijke congressen, werd ook hier het laatste woord over de materie niet gesproken. Zowel in het theoretische debat, als in het empirische, waren de deelnemers nog niet uitgesproken toen de dag ten einde liep. De lange reeks van vragen waar de dag mee begon, waren dan ook de vragen waar de dag mee eindigde – dezelfde vragen die in deze uitgave van *Groniek* opnieuw worden gesteld, en die in onze discipline gesteld moeten blijven worden.

Marijn Parmentier